

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมเป็นภาคส่วนสำคัญในการขยายตัวดังกล่าว ทรัพยากรต่างๆทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่ถูกสังเคราะห์ขึ้นมาได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ แต่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่ต้องการแล้วยังมีของเสีย ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญในการก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่จะต้องมีความพร้อมถึงผลกระทบจากการดำเนินกิจการของตน แนวคิดในการรักษาสภาพแวดล้อมสำหรับคนในสังคมมีมากขึ้นเนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนจากด้านลบของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยภาคอุตสาหกรรมเป็นถูกระบุว่าเป็นต้นเหตุสำคัญในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรมทำให้เกิดแนวทางการจัดการที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry)” ขึ้นมา ที่ทุกภาคส่วนในกลุ่มอุตสาหกรรมต่างๆ ให้ความสนใจแนวคิดอุตสาหกรรมสีเขียว ซึ่งเป็นการจัดการโรงงานหรืออุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การหมุนเวียนของเสียกลับมาใช้ใหม่ (Waste Recovery) ในกระบวนการผลิต การป้องกันปัญหามลพิษโดยใช้เทคโนโลยีสะอาด (Clean Technology) รวมทั้งการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco Product)

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป หมายถึง อุตสาหกรรมที่นำผลผลิตจากภาคเกษตรซึ่ง ได้แก่ ผลผลิตจากพืช ปศุสัตว์ และ ประมง มาใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีต่างๆในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สะดวกต่อการบริโภค หรือการนำไปใช้ในขั้นต่อไปและเป็นการยืดอายุการเก็บรักษาผลผลิตจากพืช ปศุสัตว์ และประมงโดยผ่านกระบวนการแปรรูปขั้นต้นหรือขั้นกลางเป็นสินค้าสำเร็จรูป หรือขั้นปลายที่เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ก่อมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำเสียซึ่งเกิดจากกระบวนการล้างวัตถุดิบ และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดขยะซึ่งมาจากเศษเหลือของวัตถุดิบ เศษภาชนะบรรจุภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งทั้งน้ำเสียและขยะหากมีการกำจัดไม่ถูกวิธีจะทำให้เกิดการเน่าเสียของสารประกอบอินทรีย์ต่างๆ ทำให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรค หรือสารพิษสู่สิ่งแวดล้อมได้

อุตสาหกรรมอาหารเป็นอุตสาหกรรมลำดับแรกที่ได้รับการสนับสนุนมาตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 การพัฒนา

อุตสาหกรรมในช่วงแรกๆ มีวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าหรือเพื่อใช้ภายในประเทศเป็นประการสำคัญ ต่อมาเมื่อการผลิตขยายตัวมากขึ้น อุตสาหกรรมเริ่มได้ประโยชน์จากการผลิตในปริมาณมากและเกิดศักยภาพในการส่งออก การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารจึงเปลี่ยนทิศทางจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าไปสู่การผลิตเพื่อส่งออกและสามารถนำรายได้มาสู่ประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งไทยในฐานะที่เป็นแหล่งวัตถุดิบย่อมเป็นที่สนใจของนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนอยู่แล้ว ตลอดจนการขยายการลงทุนจากกลุ่มธุรกิจเดิมก็มีแนวโน้มที่คืบคลานและนักลงทุนหันมาให้ความสำคัญต่อการทำธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2554)

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพเอื้อต่อการประกอบอุตสาหกรรม เนื่องจากอยู่ในเขตปริมณฑลใกล้กรุงเทพมหานครมีการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว ประกอบกับมีโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมต่อการลงทุน จึงมีผู้ประกอบการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมให้ความสนใจมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดสมุทรสาครจำนวนมาก มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดจำนวน 4,965 แห่ง เป็นโรงงานอุตสาหกรรมอาหารจำนวน 501 โรงงาน และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรสาคร, 2553) การขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดปัญหาล้างแฉะน้ำเสีย ขยะมูลฝอย การใช้พลังงาน มลภาวะทางอากาศจากกลิ่นเหม็นจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน จากข้อมูลการรับเรื่องร้องเรียนมลพิษอุตสาหกรรมตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2551 ถึง 31 กันยายน 2552 ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม พบว่าจังหวัดสมุทรสาคร มีเหตุร้องเรียนปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาฝุ่น กลิ่น ควน้ำ น้ำเสีย ไอสารเคมีและกากของเสีย ซึ่งมีจำนวนข้อร้องเรียนปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนอยู่ในอันดับที่ 3 จากกลุ่มจังหวัดที่มีข้อร้องเรียนสูงสุด 10 จังหวัดทั่วประเทศ โดยมีจำนวนข้อร้องเรียนทั้งหมด 29 เรื่อง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2555) ดังนั้นเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมอาหารเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในทุกกระบวนการและเป็นรูปธรรม ลดข้อร้องเรียนจากผลกระทบจากการประกอบกิจการโรงงาน อีกทั้งลดความเสี่ยงในการรับผิดชอบในอนาคต โดยตระหนักในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว สำหรับสถานการณ์อุตสาหกรรมสีเขียวในจังหวัดสมุทรสาคร ข้อมูลจากกระทรวงอุตสาหกรรมพบว่าปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาครที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวมีทั้งสิ้น 41 โรงงาน ในจำนวนดังกล่าวเป็นอุตสาหกรรมอาหารจำนวน 15 โรงงาน คิดเป็นเพียงร้อยละ 2.99 ของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารในจังหวัดสมุทรสาคร (สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม, 2554) นับเป็นตัวเลขที่น้อยมาก ตามเป้าหมายที่ทางกระทรวงอุตสาหกรรมตั้งไว้ว่า จะผลักดัน

โรงงานกว่า 7 หมื่นแห่งทั่วประเทศเข้าสู่อุตสาหกรรมสีเขียวภายใน 5 ปีนับจากการเปิดตัวโครงการ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา ซึ่งหากโรงงานอุตสาหกรรมอาหารมีความพร้อมก็จะได้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารไทยด้วย

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในจังหวัดสมุทรสาคร และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวดังกล่าว รวมทั้งแนวทางในการส่งเสริม ความพร้อมต่อการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และช่วยให้เกิดภาพลักษณ์และทัศนคติที่ดีต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารในไทยให้เข้าสู่โครงการฯ เพิ่มมากขึ้น เพื่อพัฒนาตนเองสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

2.วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

2.2 เพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของโรงงานในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวของโรงงานอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

2.3 เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

3. ขอบเขตของการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร โดยทำการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามผู้บริหาร พนักงานระดับหัวหน้างานและระดับปฏิบัติการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของโรงงานในจังหวัดสมุทรสาครที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียว และยังไม่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียว ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ การมีส่วนร่วม และความพร้อมของของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาครที่มีต่อการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ โรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวและยังไม่ได้ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียว

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

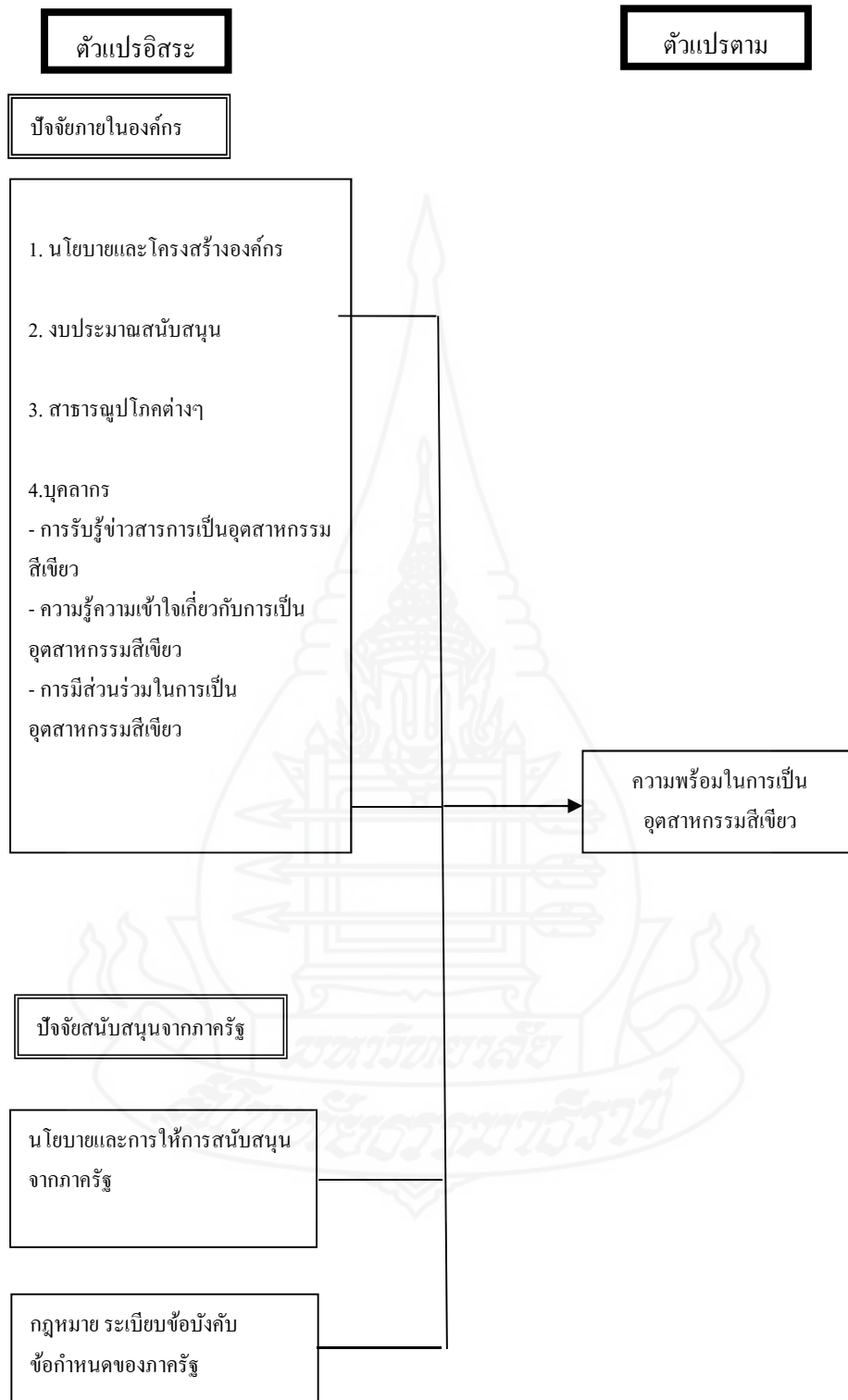
การศึกษานี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในช่วงระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ.2557 ถึง เดือน ธันวาคม 2557

3.4 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรเป้าหมายในการศึกษานี้ คือ ผู้บริหารและพนักงานระดับหัวหน้างานและระดับปฏิบัติการที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวและยังไม่ได้ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียว

4. กรอบแนวความคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

5. สมมติฐานการศึกษา

จากปัจจัยต่างๆของกรอบแนวความคิดสามารถกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 นโยบายและโครงสร้างองค์กรมีความสัมพันธ์ต่อความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

สมมติฐานที่ 2 งบประมาณสนับสนุนขององค์กรมีความสัมพันธ์ต่อความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

สมมติฐานที่ 3 การรับรู้ข่าวสารของพนักงาน มีความสัมพันธ์ต่อความพร้อมของพนักงานในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

สมมติฐานที่ 4 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมสีเขียวของพนักงาน มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐมีความสัมพันธ์ต่อความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว

6. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แสดงนิยามศัพท์ปฏิบัติการที่ใช้เป็นการเฉพาะการศึกษาโดยมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ความพร้อม หมายถึง สภาพบุคคลหรือองค์กรที่มีภาวะสมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทางภาพ และกระบวนการ มีความสามารถที่จะเรียนรู้ จัดทำและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล โดยมีการวางแผน การเตรียมองค์กรหรือแผนปฏิบัติงาน กำหนดระเบียบปฏิบัติกับหน่วยงานอื่น มีการประเมินผลการปฏิบัติงานและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

6.2 อุตสาหกรรมสีเขียว หมายถึง การจัดการอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การหมุนเวียนของเสียกลับมาใช้ใหม่ (Waste Recovery) ในกระบวนการผลิต การป้องกันปัญหามลพิษโดยใช้เทคโนโลยีสะอาด (Clean Technology) รวมทั้งการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco Product) ในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

6.3 ปัจจัยภายในองค์กร หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่องค์กรสามารถกำหนดและควบคุมให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในจังหวัดสมุทรสาคร เช่น นโยบายและโครงสร้างองค์กร งบประมาณ และบุคลากร เป็นต้น

6.4 นโยบายขององค์กร หมายถึง หลักการ แผนการหรือแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในจังหวัดสมุทรสาคร

6.5 โครงสร้างองค์กร หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกฎ ระเบียบ งาน และอำนาจเพื่อที่จะควบคุมบุคลากรในองค์กรให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในจังหวัดสมุทรสาคร

6.6 บุคลากร หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวและยังไม่ได้รับรองอุตสาหกรรมสีเขียว โดยปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

6.7 ปัจจัยภายนอกองค์กร หมายถึง คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่องค์กรไม่สามารถกำหนดได้แต่มีผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ และกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ข้อกำหนดของภาครัฐในจังหวัดสมุทรสาคร

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 นำผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความพร้อมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร

7.2 ส่งเสริมการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวของโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร นำมาสู่การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ลดการสร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม และยังสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการ